

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan yksiköt

LASTENSUOJELULAIN 55 § MUKAISTEN KÄYTTÖVAROJEN MAKSAMINEN SIJAISHUOLLOSSA

Voimassa	1.9.2024 – 31.8.2034
Luokka	Ydintoiminnot
Asiasanat	Lastensuojelu, sijaishuolto, käyttövarat
Diaarinumero	HEL 2024-009511
Säännökset	Lastensuojelulaki (417/2007) 55 §, 65 §; Elatustukilaki (580/2008) 9 §

1 Yleistä

Pysyväisohje koskee lastensuojelulain 55 § mukaisesti annettavia, sijoitetun lapsen henkilökohtaisia tarpeita varten tarkoitettuja käyttövaroja.

Hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla on velvollisuus antaa sijoitetulle lapselle käyttövaroja, kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, kiireellisesti tai sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti. Käyttövaroja ei makseta, jos lapsi on sijoitettu väliaikaisesti huoltajansa tai vanhempansa luokse huostaanoton lopettamisen arvioimiseksi (enintään 6 kk).

Pysyväisohjeessa kuvataan lastensuojelulain 55 § mukaisten käyttövarojen antamiseen liittyvät säännökset ja ohjeistetaan niiden soveltamisen yleiset periaatteet. Käyttövarojen lakisääteinen vähimmäistaso tarkistetaan kalenterivuositain elinkustannusindeksin mukaisesti, mistä syystä euromääräinen taso ohjeistetaan vuosittain erillisellä ohjeella. Kulloinkin ajantasainen ohjeistus talletetaan intrassa Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeisiin.

2 Käyttövarojen maksamisessa yleisesti huomioitavaa

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle, hänelle on annettava omaan käyttöönsä henkilökohtaisia tarpeita varten kalenterikuukaudessa käyttövaroja iästä ja kasvuympäristöstä riippuen seuraavasti:

- 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain (580/2008) 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä.
- alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllisiä tarpeitaan.

Käyttövaroja ei tule käyttää sijaishuollon järjestämiseen liittyviin kuluihin, joiden katsotaan kuuluvaan osaksi laitos- tai perhehoitoa. Sijaishuoltoon kuuluvat tavanomaiset kulut on koottu puitesopimuksen palvelukuvauksiin (hoitovuorokauden hinnan sisältö).

Lastensuojelulain 55 §:n 3 momentin mukaisesti lapsella on aina oikeus itse määrätä käyttövarojensa käytöstä. Sijaishuoltopaikan työntekijöillä, sijaisvanhemmilla tai sosiaalityöntekijällä ei näin ollen ole oikeutta puuttua käyttövarojen käyttöön. Sijaishuoltopaikalla ei ole myöskään oikeutta pyytää lapselta selvitystä tai kuitteja käyttövarojen käytöstä, eikä sijaishuoltopaikka voi kieltää lasta ostamasta käyttövaroillaan tiettyjä haluamiaan hyödykkeitä. Sijaishuoltopaikan aikuisilla on kuitenkin velvollisuus käydä tarvittaessa ohjauksellisia keskusteluja lapsen kanssa ja auttaa lasta punnitsemaan ja arvioimaan ostopäätöksiä erityisesti terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä tilanteissa (esimerkiksi liiallinen makeisten tai energijuomien ostaminen).

Käyttövarojen maksamiselle ei voida missään tilanteessa määritellä ehtoja, esimerkiksi jonkun työtehtävän suorittamista. Sijaishuoltopaikalla ei myöskään ole oikeutta vähentää lapsen käyttövaroista lapsen aiheuttaman vahingon korvauskustannuksia eikä velvoittaa lasta korvaamaan vahinkoa käyttövaroistaan.

Velvollisuus antaa lapselle käyttövaroja säilyy, vaikka lapsi olisi luvatta tai muusta syystä väliaikaisesti poissa sijaishuoltopaikastaan. Luvattoman poissaolon jälkeen käyttövarat kuitenkin maksetaan lapselle vasta hänen palattuaan sijaishuoltopaikkaansa, sillä luvattoman poissaolon aikana sijaishuoltopaikalla tai sosiaalityöntekijällä ei välttämättä ole tietoa lapsen olosuhteista tai siitä, että käyttövarat menevät lapselle. Pitkään jatkuneen luvattoman poissaolon jälkeen voidaan tarvittaessa arvioida käyttövarojen maksamisen vaikutusta lapsen sijaishuollon järjestämiseen. Mikäli kertamaksuna suoritettavat käyttövarat tulisivat todennäköisesti vakavasti haittaamaan lapsen sijaishuollon järjestämistä, käyttövarat tai osa niistä voidaan ottaa laitoksen haltuun lastensuojelulain 65 § mukaisella päätöksellä. Toimenpidettä ei kuitenkaan saa jatkaa pidempään kuin se lastensuojelulain 65 § 3 momentissa tarkoitettu syystä ja lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta on välttämätöntä. Vaikka sijaishuolto päättyy tai sijaishuoltopaikka muuttuu luvattoman poissaolon aikana, lapselle tulee maksaa hänelle kuuluvat käyttövarat koko luvattoman poissaolon ajalta.

Käyttövarat voidaan maksaa kuukausittain, viikoittain tai päivittäin. Käyttövarojen maksamisesta tulee sopia asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä, jolloin tehdään yksilöllinen arvio lapsen käyttövarojen maksamisen tavasta ja ajankohdasta. Lapsen tulee tietää, milloin ja miten käyttövarat maksetaan ja miten toimitaan tavanomaisesta poikkeavissa tilanteissa (esimerkiksi tilanteissa, joissa käyttövaran maksupäivä osuu kotiharjoitteluun tai leirikoulujaksoon). Jos samassa sijaishuoltoyksikössä on usean lapsen tai nuoren osalta sovittu tietynlaisesta käyttövarojen maksamisen tavasta ja ajankohdasta, tulee huolehtia siitä, että maksut toteutuvat sovitusti ja tasapuolisesti kaikkien osalta.

Lastensuojelulain 55 §:n 4 momentin mukaan sijaishuoltopaikan tulee sekä laitos- että perhehoidossa pitää kirjaa lapselle maksetuista käyttövaroista. Käyttövarojen maksamisesta tehdyt kirjaukset on lähetettävä vuosittain lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, jonka velvollisuutena on arvioida lainmukaisuuden ja lapsen edun toteutumista asiassa. Helsingin kaupungin omissa laitoksissa kirjaukset käyttövarojen maksamisesta tehdään Apottiin, mistä ne ovat lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän seurattavissa ja arvioitavissa.

Osana sijaishuollon lapsikohtaista valvontaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee seurata ja arvioida sijaishuollossa olevan lapsen oikeuksien ja edun toteutumista käyttövarojen maksamisessa. Sijaishuoltopaikan kirjausten seuraamisen lisäksi sosiaalityöntekijän tulee aktiivisesti ja oma-aloitteisesti keskustella käyttövaroista myös lapsen henkilökohtaisissa tapaamisissa.

Lapsen edunvalvojalla (huoltaja tai määrätty edunvalvoja) on myös oikeus saada selvitys käyttövarojen maksamisesta sijaishuollon aikana.

3 Käyttövarojen määrä

Lapsen henkilökohtaisia tarpeita varten annettavasta kuukausittaisten käyttövarojen määrästä säädetään lastensuojelulain 55 §:n 2 momentissa.

Lain mukaan 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle on annettava kalenterikuukaudessa käyttövaroja vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain (580/2008) 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä.

Alle 15-vuotiaalle lapselle on kalenterikuukaudessa annettava käyttövaroja määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan. Alle 15-vuotiaan lapsen käyttövarojen määrästä tulee sopia lapsen asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä. Lapsen yksilöllisen tilanteen ja tarpeiden yhteiseen arviointiin osallistuvat siten lapsi, huoltajat/vanhemmat, sijaishuoltopaikan edustajat sekä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Yksilöllinen arvio lapselle maksettavista käyttövaroista tulee tehdä säännöllisesti lapsen asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, vähintään kerran vuodessa.

Alle 15-vuotiaiden osalta viitteellinen ohjeistus toimii lapsen asioista vastuussa olevan sosiaalityöntekijän ja muiden asianosaisten tukena lapsikohtaisen arvioinnin

tekemisessä. Viitteellinen ohjeistus helpottaa lapsikohtaista valvontaa ja tuo tasa-arvoa eri sijaishuoltopaikkoihin sijoitetuille lapsille. Viitteellisessä ohjeistuksessa ei ole erikseen huomioitu perhehoidon erityisyyttä. Tämä tapahtuu perhehoitoon sijoitettujen alle 15-vuotiaiden lasten osalta vastuusosiaalityöntekijän toimesta.

Mikäli alle 15-vuotiaan lapsen yksilöllinen tilanne on sellainen, että lapsen edun mukaista ei ole saada käyttövaraa viitteellisen ohjeistuksen mukaisesti, tulee se perustella lapsen asiakassuunnitelmassa.

Käyttövarojen euromääräinen minimitaso yli 15-vuotiaille sekä viitteelliset määrät alle 15-vuotiaille lapsille vahvistetaan kalenterivuositain erillisellä ohjeistuksella. Kulloinkin ajantasainen ohjeistus löytyy intrasta Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeista.

LISÄTIETOJA

Käyttövaroja ja niiden maksamista koskevat sisällölliset kysymykset:

Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö

Perhehoidon ja vastaanoton päällikkö

Lastenkotitoiminnan päällikkö

Pysyväisohjetta koskevat lisätiedot:

Toiminnansuunnittelija

ALLEKIRJOITUS

toimialajohtaja

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala   perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja